

LES REPRESENTACIONS DE LA PASSIÓ AL BAIX LLOBREGAT

dossier

LENKE KOVACS¹

FILOLOGA I PROFESSORA A LA URV

Introducció

“La vall de la Passió”: aquest és el nom amb què el bisbe Gregorio Modrego,² en el record d'Aurèlia Sabanés,³ es referia a la baixa conca del Llobregat, un territori històricament prolífic en el conreu del teatre de la Passió. A l'actualitat, a la comarca del Baix Llobregat, d'una extensió de 487,22 km², hi trobem tres tipologies de teatre passionístic: a) a Olesa i Esparreguera, la representació d'arrel tradicional en un teatre específicament concebut per a aquesta finalitat, b) a Sant Vicenç dels Horts, la representació originàriament itinerant i c) a Molins de Rei, la representació moderna d'una obra d'autor. A més, hi ha constància que altres poblacions de les contrades llobregatines, com Manresa, Martorell o la Palma de Cervelló, també comptaren en el passat amb escenificacions o bé de tota la Passió o bé d'algunes escenes representades al llarg de les processons.⁴

¹ Lenke Kovács és llicenciada en Filologia Catalana, titulada en Graduat Superior en Estudis Alemanys i professora associada al Departament de Filologia Anglogermànica de la URV. Ha publicat articles i ressenyes sobre el teatre de l'època medieval i moderna. Actualment prepara una tesi doctoral sobre el teatre de la Passió sota la direcció de Francesc Massip, amb qui ha publicat *El baile: conjuro ante la muerte. Presencia de lo macabro en la Danza y la Fiesta Popular* (2004). És coautora de *Serrallonga, Déu vos guard. Història, cultura i tradició del bandoler Joan Sala, àlies Serrallonga. El ball parlat de Perafita* (Lluçanès, s. XVIII) (2004), en col·laboració amb Montserrat Garrich, Francesc Massip i Xavier Torres.

² Desconeixem si el prelat aragonès veié l'ús del català en les representacions de la Passió amb millors ulls que en la Visita Espiritual a la Mare de Déu de Montserrat o en les lloances del pare Sunyol. (Cf. MASSOT I MUNTANER, Josep, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 336 i 626, nota 111.)

³ SABANES DE BALAGUE, A[urèlia], *La Passió d'Esparreguera*, amb la col·laboració de Tomàs Roig i Llop, una presentació de Pau Termes i una introducció de Josep Romeu, Barcelona, Editorial Barcino, 1957, p. 39.

⁴ *Ibidem*, p. 37.

En la cultura catalana, el teatre de la Passió ocupa un lloc molt destacat entre les manifestacions de l'art escènic. La versió dramàtica més antiga en llengua catalana es documenta a cavall dels segles XIII i XIV i correspon al que Francesc Massip anomena “la Passió del Regne de Mallorca”. Al segle XIV es documenten representacions unitàries amb la participació de les institucions cíviques a les places i carrers de ciutats com Pollença (1355), Vila-Real (1369) o Castelló (1383). Durant els segles XV i XVI, les representacions es fragmentaren en drames autònoms a l'entorn dels diferents episodis de la Passió, escenificats a l'interior dels temples seguint el cicle litúrgic (Tarragona, Lleida, Cervera, Ciutat de Mallorca), per retornar després del Concili de Trento (1545) a l'aire lliure i a mans laiques, recuperant-ne la unitat primigènica.⁵

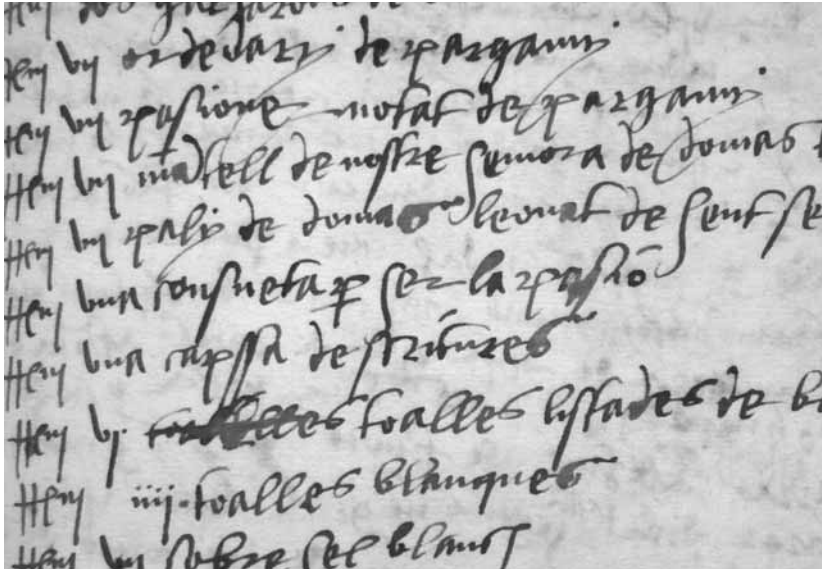
Les passions de la riba del Llobregat es caracteritzen, d'una banda, per la continuïtat de les representacions al llarg del temps i, de l'altra, per la vitalitat en la creació de noves versions. Una publicació recent documenta fins a quin punt el profund arrelament de la tradició passionística en el poble queda reflectit en el llenguatge popular d'Olesa i Esparreguera.⁶

La Passió d'Olesa de Montserrat

L'any 1540, l'inventari dels béns de la sagristia de l'es-

⁵ MASSIP, Francesc, “L'escenificació de la Passió i la tipologia mixta de Mieres”, dins *La processó dels Dolors de Mieres i la representació de la Passió*, Girona, CCG edicions, 2003, 33-40; “Les Passions o la continuïtat dramàtica catalana”, *Dovella*, 63, 1999, 19-22; “Conservació i vigència del teatre popular català: el cas de la Passió”, dins *II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana*. Ponències, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1997, 327-332.

⁶ Diversos autors, *L'empremta de les paraules. La Passió i el llenguatge popular d'olesans i esparreguerins*, Consorci per a la Normalització Lingüística, 2002.

Detall d'inscripció al manual notarial n. 3 (1534-1541), inventari de 1538 (foli 168), que fa referència a "una consuetat per fer la passió" (Arxiu Parroquial d'Olesa de Montserrat)

(L'autora vol fer constar expressament el seu agraïment als respectius propietaris de les imatges que es reproduïxen en aquest article, pel permís de reproducció concedit).

glésia parroquial d'Olesa de Montserrat ressenya, entre d'altres objectes, una consuetat de paper per fer la Passió. El terme consuetat designa el llibre o quadern que contenia els diàlegs de la representació, acompanyats per les acotacions escèniques corresponents.⁷ Un altre inventari, datat el 1642, ofereix una llista detallada del vestuari i dels ornaments utilitzats per la Confraria de la Sang de Jesucrist, sense que es pugui determinar si els vestits i objectes inventariats es feien servir en actes processionals o en representacions pròpiament passionistes.⁸

Segons una creença local, durant els segles XVII i XVIII, la Passió s'escenificà en magatzems i molins d'oli amb la participació dels monjos de Montserrat, sense que s'hagin trobat documents que puguin corroborar aquesta afirmació.⁹ En canvi, sí que han pervingut notícies que testimonien que ni la Guerra del Francès (1808-1814) ni les prohibicions eclesiàstiques aconseguiren posar fi a les representacions durant el segle XIX.¹⁰ El 1829 les representacions es feien al pati d'una casa pairal de la vila -Can Mates- i el 1847 passaren a fer-se en el Teatre Principal, amb una capacitat per a 600 espectadors. A principis del segle XX es construí un nou local, el Teatre del Círcol, on també es representà la Passió. Amb el tancament del Teatre Principal el 1917-1918, molts

membres de la companyia s'integraren a l'elenc del Círcol, per tornar a separar-se el 1922, un cop inaugurat un local nou, el Teatre Olesa, conegut popularment com "els Salistes", amb un aforament de 1.600 espectadors.¹¹

El text representat fins als anys quaranta del segle XX era la versió atribuïda a fra Antoni de Sant Jeroni (Vic, 1707-Barcelona, 1802), de gran popularitat arreu de Catalunya. L'any 1932 un jove mestre de la vila, Joan Povill i Adserà, poeta i crític teatral, es va fer càrrec de la direcció artística de la Passió del Teatre Olesa i després d'una primera revisió del text tradicional, va acabar a finals de 1947 la redacció d'una nova versió essencialment diferent del text que s'havia representat fins aleshores. L'any següent s'estrenà la música del compositor Josep M. Roma. El text en què es basen les representacions actuals és el que Povill va deixar fixat envers 1960 després d'una revisió global. L'any 1968 l'espectacle es va condensar per fer-lo en un sol matí i es va reformar a mans de José Tamayo. Després de retirar-se de la direcció, Joan Povill encara féu alguns retocs del text a instància del nou director Joan Mallofré.¹²

A partir del 1952 les representacions passaren a fer-se al Gran Teatre de la Passió, edifici construït al lloc que fins aleshores havia ocupat el Teatre del Círcol. El nou local, amb capacitat per a 2.000 espectadors, va comptar durant una època amb un servei d'audifons amb traducció simultània al castellà i d'altres llengües.¹³ El 23 de febrer de 1983, poc abans de l'inici de la temporada, un incendi va destruir el Gran Teatre de la Passió amb l'escenografia, els decorats, el vestuari i totes les instal·lacions. Tanmateix, les representa-

⁷ La transcripció de l'inventari, feta per Manel Font, es va publicar juntament amb una reproducció facsimil del document. (Diversos autors, *Arrels d'una tradició, La Passió d'Olesa*, Olesa de Montserrat, 1997, p. 14-17.)

⁸ Per a la publicació del document transcrit i reproduït en facsimil, vegeu Diversos autors, *Arrels...*, p. 18-23.

⁹ PINYOL, Ramon, "Pròleg" a POVILL I ADSERA, Joan, *La Passió i Mort de N. S. Jesucrist*, Ajuntament d'Olesa de Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 5-6.

¹⁰ BASSO, Jacint; TEMPORAL, Josep, "Introducció" a POVILL I ADSERA, Joan, *La Passió...*, p. 30, nota 22.

¹¹ PINYOL, Ramon, "Pròleg", p. 6-7.

¹² BASSO, Jacint; TEMPORAL, Josep, "Introducció", p. 35-37.

¹³ PINYOL, Ramon, "Pròleg", p. 8.

Passió d'Esparreguera, grup d'intèrprets de la Passió (1906)

cions de la Passió no es van interrompre fins a la inauguració del nou edifici, l'1 de maig de 1987, sinó que van ser traslladades al barri antic de la vila i al Teatre Olesa, sota la direcció de Joan Mallofré i amb el text tradicional, atribuït a fra Antoni de Sant Jeroni.¹⁴

El 1987, amb l'estrena del nou teatre, la creació de la nova escenografia, més funcional que l'anterior, va anar a càrrec de Pere Francesch i Subirana. L'escenari del nou teatre, de grans dimensions, es va concebre especialment per a la representació de la Passió, i per això es van construir dos giratoris laterals i sis elevadors de decorats que juntament amb el teler permeten una gran mobilitat en totes les escenes. Els darrers anys, la direcció escènica va introduir uns canvis radicals en la concepció d'algunes escenes, com la disposició de la taula en el quadre del Sant Sopar o l'escena de la resurrecció de Crist.¹⁵

L'any 2002 la Generalitat de Catalunya va concedir la Creu de Sant Jordi a La Passió d'Olesa i el mateix any el diari *Regió 7* li dedicà un suplement monogràfic, en què, entre d'altres, es reproduïen alguns dels cartells de l'art contemporani i d'avantguarda que des del 1987 promocionen l'espectacle.¹⁶ Aquestes obres creades especialment per a la Passió són cedides gratuïtament pels artistes i constitueixen una valuosa col·lecció d'art que va augmentant any rere any.¹⁷

¹⁴ Informació extreta de la pàgina web de la Passió d'Olesa (<http://www.lapassio.cat>).

¹⁵ CASADO, Anna, "L'evolució escenogràfica", dins Diversos autors, "La Passió d'Olesa. El miracle d'un poble", *Regió 7*, Edicions Intercomarcals SA, Setmana Santa del 2002, p. 6-7.

¹⁶ *Ibidem*, p. 13.

¹⁷ Expressem la nostra gratitud a Montse Font de la Passió d'Olesa per haver-nos brindat l'oportunitat d'assistir a la representació de l'1 de maig de 2008.

En la temporada de l'any 2008 mereix una menció especial la mostra de retrats de la Passió del fotògraf Pere Grimau. En aquesta exposició al vestíbul del teatre, al nostre parer, l'artista aconsegueix transmetre amb gran sensibilitat la significació social de l'espectacle.

La Passió d'Esparreguera

La primera notícia documental conservada de la Passió a Esparreguera data de l'11 de març de 1611¹⁸ i correspon a una carta en què un veí de Sant Llorenç d'Hortons (Alt Penedès) anuncia als seus familiars esparreguerins la seva intenció de venir a veure la Passió.¹⁹ Possiblement es tractava de representacions incloses en la processó de Setmana Santa com les que Aurèlia Sabanés suposa a partir del testimoni oral de Joan Soler i Navarro. Aquest esparreguerí nascut el 1886 recorda haver llegit un manuscrit avui perdut del mas de can Fosalba que parlava de "misteris o escenes de la Passió pels carrers d'Esparreguera pels volts de l'any 1588, quan hom construïa l'església".²⁰

El primer text que consta que fou escenificat a la vila és una versió adaptada de l'esmentada Passió atribuïda a fra Antoni de Sant Jeroni. Se sap que a mitjan segle XIX les diferents escenes es representaren per separat al llarg dels dies festius de la Quaresma a la plaça de la vila damunt d'un cadafal cobert i amb cortines. L'escenari es muntava a la plaça de l'església, recinte clos per una tàpia que comptava amb dos

¹⁸ CARBONELL, Jordi, "La «Passió» d'Esparreguera", *Serra d'Or*, VI, 1962, p. 24-26.

¹⁹ El document al·ludit es conserva actualment a l'Arxiu del Patronat de la Passió. (Cf. PENA, Maria, "La Passió d'Esparreguera", *Revista d'Igualada*, 7, 2001, p. 55-65.)

²⁰ SABANÉS DE BALAGUE, A[urèlia], *La Passió...*, p. 46.

A dalt, La Magdalena, Passió d'Esparreguera, (1928). A la dreta, quadre del Vell Pilats, Passió d'Esparreguera, (1923)

accessos.²¹ Malgrat les repetides prohibicions, les representacions a la plaça²² es mantingueren fins cap als anys 1865-1866, època seguida d'una llarga interrupció, que Aurèlia Sabanés atribueix al fet que "la plaça de l'Església, que era un recinte tancat, s'havia convertit en l'actual plaça oberta".²³

Entre el 1875 i el 1899, la Passió s'escenificà amb acompanyament musical, recursos escènics enginyosos i tres decorats diferents al local de "La Siempreviva", amb una capacitat per a 800 espectadors.²⁴ Durant la primera meitat del segle XX les representacions de la Passió es multiplicaren a càrrec de grups pertanyents a les societats "La Alianza", "L'Ateneu Nacionalista" –més endavant "Ateneu Esparreguera"– i "La Estrella". Aquesta última va ser la que confià una revisió del text al poeta local Ramon Torruella, iniciativa que el Patronat de la Passió, creat el 1941, ratificà el 1944. Després d'uns anys de representacions de la versió tradicional reestructurada i actualitzada per Torruella, el 1952 s'estrenà un text nou, escrit pel poeta i dramaturg Mn.

²¹ Els episodis representats eren la conversió de la Samaritana i de la Magdalena, l'entrada de Jesús a Jerusalem, el comiat de Jesús i la Mare de Déu, el sant Sopar, la captura de Jesús a l'hort de Getsemani, el consell del Sanedrí i els quadres de la Passió pròpiament dita fins a la mort en Creu. (SABANES DE BALAGUE, A[urèlia], *La Passió...*, p. 52-53.)

²² El 1985, en commemoració del mil·lenari de la vila d'Esparreguera, a la plaça de l'església es va fer una representació del text setcentista, amb un vestuari i uns complements creats a imitació del que s'emprava al segle XIX, que assolí un gran èxit de públic. (PENA, Maria, "La Passió...", p. 59 i p. 63, nota 10.)

²³ SABANES DE BALAGUE, A[urèlia], *La Passió...*, p. 55.

²⁴ *Ibidem*, p. 58.

Marçal Martínez i Balaguer. Anys més tard, el 1960, Ramon Torruella tornà a escriure una nova versió de la Passió, encara inèdita, que és en la qual es basen les representacions a l'actualitat.

De totes les passions escèniques que se celebren avui, la Passió d'Esparreguera –declarada d'interès nacional l'any 1983– és la més extensa amb una durada d'unes cinc hores. Les 35 escenes que la constitueixen actualment estan dividides en dues parts de dos actes cadascuna: la primera al matí amb escenes dels tres anys de la vida pública de Jesús i l'altra a la tarda, amb la seva passió, mort, resurrecció i ascensió. Les representacions tenen lloc en un teatre de grans dimensions, dissenyat especialment per a representar-hi la Passió i inaugurat el 1969. Té capacitat per uns 1.800 espectadors i compta amb un escenari de 375 m², dotat de ciclorama, elevadors, plataformes laterals motoritzades i un teler de 25 m d'alçada. L'escenografia, el so i la luminotècnia s'innoven cada temporada amb l'objectiu d'oferir un "espectacle modern, àgil, actual i alhora fidel a la tradició".²⁵

Un dels trets diferencials més importants d'aquesta passió és la música en directe, interpretada per una orquestra de trenta músics, una coral de cinquanta veus i un orgue de 700 tubs. Després d'alguns anys en què s'interpretaren peces de música clàssica, l'any 1976 s'estrenà el llibre musical de Josep Borràs, compost especialment per a la Passió i que encara s'empra, amb algunes variacions introduïdes al llarg del temps.

En les representacions actuals hi intervien més de 500 persones, que es van integrant, al llarg de cadascuna de les

²⁵ Cita extreta del programa de mà de la temporada 1999.

deu jornades per temporada, en el que Joan Castells, l'actual director de la Passió, anomena "el cerimonial darrere el teló".²⁶ A diferència del que passa en un muntatge teatral convencional, els participants de la Passió no hi són presents des de l'inici fins al final de l'espectacle sinó que van arribant i marxant a mesura que la seva presència és necessària. Tothom es mou damunt i fora de l'escenari amb una gran naturalitat, fruit de l'experiència acumulada de generació en generació. El fet que els esparreguerins intervinguin en la Passió des de petits, com en una festa de tipus tradicional, crea una adhesió a aquest espectacle singular que constitueix la major garantia per a la seva perdurabilitat.

Sant Vicenç dels Horts. Les escenes de la Passió a l'església i la processó

Joan Amades recull en el *Costumari Català* que a Sant Vicenç dels Horts el Dijous Sant la gent del poble havia tingut el costum de representar una part del Sant Sopar amb el comiat de Jesús dels seus deixebles, la negació de Pere en resposta a l'escomesa de la serventa de Pilat i la desesperació de Judes després d'haver venut el seu Mestre. Segons Amades, aquestes escenes es feien a la sortida de l'església, sense decorats i reservant els parlaments als quatre personatges principals.²⁷

F. Blasi Vallespinosa documenta el 1928 a la mateixa població "una curiosa processó [...] coneguda pel poble amb el nom de «La processó dels pobres», perquè és la gent humil que hi pren part i l'organitza". L'autor segueix la descripció, especificant que aquesta processó s'inicia en caure la tarda i que no surt mai abans que es pongui el sol, "perquè llueixi més a la llum de les atxes dels assistents". Per acabar, encara aclareix que "l'esmentada processó també està combinada amb la representació d'escenes de la Passió. Els apòstols, amb les seves vestimentes més o menys adequades, s'aturen a la plaça de l'església, i el Jesús, des del tercer graó de la porta estant, els dirigeix la paraula, i comença la representació."²⁸

²⁶ CASTELLS, Joan, "Un espai per al cerimonial de darrere el teló", dins LLORENÇ PRATS (ed.), *La Passió d'Esparreguera. Impressions antropològiques*, Sant Esteve Sesrovires, Patronat de la Passió d'Esparreguera, 2001, p. 27-33. Agraïm a la Passió d'Esparreguera i, en especial, a Joan Castells i Manel Roca l'experiència inoblidable de presenciar la representació del 27 d'abril de 2008 no tan sols des del pati de butaques sinó també entre els bastidors.

²⁷ AMADES, Joan, *Costumari Català. El curs de l'any*, vol. II, Barcelona, Salvat Ed., 1951, p. 649. Una part dels diàlegs coincideix amb els que es pronunciaven en la processó de La Palma de Cervelló. (*Ibidem*, p. 771.)

²⁸ BLASI VALLESPINOSA, F., "Representacions de Setmana Santa", *Arxiu de Tradicions Populars*, II (1928), p. 94-100.

Representació de la Passió a Sant Vicenç dels Horts, Sant Pere (segle XIX) (Font: www.festes.org/articulos.php?id=36 - Fotografies extretes del llibre "Del teatre popular" de Joan Amades (Jordi Rius)

Un altre testimoni, Joan Crous,²⁹ atribueix la iniciativa per a representar els misteris de la Passió als monjos de Montserrat, tot indicant com a lloc d'aquestes primeres representacions l'església vella, més petita que l'actual i que es va cremar. Crous suposa que la gran aflluència de públic foraster devia obligar els vicentins a fer les representacions a fora, a la plaça de l'església. A més, indica que en un principi a la processó pel carrer del Riu fins a la creu "només hi anaven uns quants armats, l'apostolat amb els palmons, Anàs i Caifàs, Jesús portant la creu... I endavant les atxes!"³⁰ Preguntat pels misteris, l'informant respon que, en aquell temps, d'imatges representant escenes de la Passió encara no n'hi havia i que els misteris, els representaven els actuant, de manera que "en lloc d'estàtues, totes les figures eren de carn i ossos".

Aquest desenvolupament itinerant que recorden F. Blasi Vallespinosa i Joan Crous és el que encara trobem en la Processó del Dijous Sant a Verges que inclou la cèlebre Dansa de la Mort. Actualment, la Passió de Sant Vicenç dels Horts es representa el Dimarts i Divendres sants a l'església de Sant Vicenç Màrtir. El que s'anomena erròniament "auto

²⁹ SOLER I AMIGO, Joan, *D'uns temps d'una vila. Relats de la història de Sant Vicenç dels Horts*, Ajuntament de Sant Vicenç dels Horts, 1999. ["La Processó dels Misteris", p. 103-111].

³⁰ SOLER I AMIGO, Joan, *D'uns temps...*, p. 106

Representació de la Passió a Sant Vicenç dels Horts, L'Apostolat i la Serventa.
(Font: www.festes.org/articulos.php?id=36) - Fotografies extretes del llibre "Del teatre popular" de Joan Amades (Jordi Rius)

sagramental"³¹ consta de dotze escenes i amb parlaments cantats polifònicament. El Divendres Sant, després de la representació de la Passió, la processó de Penitència passa pels principals carrers de la vila, amb la participació de tots els personatges de l'obra acompanyats dels penitents, els misteris i els armats. Aquests darrers van manats per la figura del centurió o capità manaia que dirigeix una arenga als seus soldats que cada any s'espera amb gran expectació.³²

Hi ha qui situa l'origen d'aquesta tradició al segle XVI, relacionant-lo amb un document en què el Baró de Cervelló s'interessà perquè es fessin representacions a la seva Baronia, de la qual Sant Vicenç dels Horts n'era la vila més important.³³ Ara bé, el text més antic de què se sap que s'utilitzà per a les representacions vicentines, que sortiren de l'església parroquial a la plaça, és l'esmentada versió atribuïda a fra Antoni de Sant Jeroni.

Després de deixar de celebrar-se temporalment, les representacions de la Passió a Sant Vicenç dels Horts es reprengueren el 1947, de la mà de l'Associació de Portants del Sant Crist. En anys successius el text era refet i actualitzat, conservant, però, algun fragment de la versió setcentista. En la recuperació intervingueren, entre d'altres, mossèn Joan Tous i Farrell, qui impulsà la iniciativa, el poeta Narcís Lluís i Boix, qui reordenà el guió originari i com-

pungué unes estrofes que, musicades per Antoni Casasampere i Ferrés, serveixen de nexa entre els diferents moments escènics de la representació.³⁴

La Passió de Molins de Rei. *La Sacra Passió del Natzarè* de Mateu Janés i Duran

El 1770 es documenta en el llibre d'òbits de Molins de Rei que en diverses poblacions de la comarca "des de remota antiguitat se donen representacions de la Passió y Mort de Jesucrist."³⁵ Ara bé, a diferència de les Passions d'Olesa i Esparreguera que, com hem vist més amunt, testimonien els seus orígens gràcies a fonts arxivístiques dels segles XVI i XVII respectivament, en el cas de la Passió de Molins de Rei no hi ha constància d'escenificacions anteriors a la segona meitat del segle XX.

El text que actualment s'utilitza per a les representacions de la Passió de Molins de Rei és obra del poeta molinenc Mateu Janés i Duran (1896-1974) i fou publicat el 12 de febrer de 1953 amb el títol *La Sacra Passió del Natzarè. Poema per a teatre*.³⁶ L'1 de març aquesta obra s'estrenà amb música de Miquel Blanc i de Julià Canals al Teatre de la Joventut Catòlica de Molins de Rei. Al gran èxit de l'estrena seguien més representacions al mateix teatre (8 de març), al de l'Hogar del Productor -l'antiga Federació Obrera- (15 de març) i al

³¹ Seria més correcte parlar de la "Representació de la Passió de Sant Vicenç dels Horts", ja que el terme "auto sagramental" fa referència a una obra d'exaltació del sagrament de l'eucaristia.

³² BERTRAN, Jordi [et al.], "Els cicles teatrals de l'any i els balls parlats", *Tradicionari. Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*, vol. 6, Música, dansa i teatre popular, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2006, p. 223-278, (p. 242).

³³ Així ho recull Manel Carrera, informat per Ermenegild Siñol, director de la representació. (www.festes.org/articulos.php?id=36).

³⁴ Les processons i les escenes de la Passió van a càrrec de l'Associació de Portants del Sant Crist. (<http://www.setmanasanta.com>).

³⁵ Aquesta notícia fou exhumada per Isidre Clopas Batlle, arxiver de Martorell. (Cf. SABANES, *La Passió d'Esparreguera*, pàg. 50, nota 12.)

³⁶ JANÉS I DURAN, Mateu, *La Sacra Passió del Natzarè. Poema per a Teatre*, Imp. Comercial, Molins de Rei, 1953, edició facsímil, El Prat del Llobregat, Rúbrica Editorial, 1997.

Foment Cultural Artístic (19 i 22 de març).³⁷ L'any 1954, actors i actrius de diferents grups de la vila actuaren conjuntament en l'obra *Un fill d'Amèrica*, en una representació prèvia a la posada en escena de Passió de Janés i Duran.³⁸ Després de dues temporades, la Passió de Molins de Rei deixà de representar-se fins que arran del centenari del naixement de l'autor sorgí una iniciativa per reprendre les escenificacions.

El dia de Sant Jordi del 1997, la publicació de l'edició facsímil de l'obra de Janés i Duran, exhaurida feia temps i promoguda per l'Associació Cultural Impuls, significà el primer pas en un procés iniciat amb l'objectiu que la vila pogués tornar a comptar "entre les seves més reeixides activitats culturals" les representacions de la Passió.³⁹ A hores d'ara i després d'una dècada de representacions ininterrompudes, la Passió de Molins de Rei ja s'ha consolidat com a més petita de les tres passions que s'escenifiquen al Baix Llobregat en edificis teatrals.

Per celebrar els deu anys des de la recuperació de l'obra de Janés i Duran, la Passió de Molins de Rei estrenà una nova escenografia, realitzada com l'anterior per Jordi Salvador. La posada en escena actual, sota la direcció de Quimet Pla, manté l'austeritat i la senzillesa dels muntatges precedents, amb un vestuari contemporani i una música d'inspiració avantguardista, que fan que la proposta escènica duta a terme per l'Associació Cultural Impuls sigui una passió "diferent".⁴⁰

Un altre tret pel qual la Passió de Molins de Rei es desmarca de les passions veïnes d'Olesa, Esparreguera i Sant Vicenç dels Horts és el text que s'escenifica. Mentre que la versió olesana de Joan Povill, el text esparreguerí de Ramon Torruella i les escenes de la Passió vicentina es crearen tenint en compte la tradició passionística local, *La Sacra Passió del Natzarè* de Mateu Janés i Duran és una passió escrita "ex novo". Per la forma i el contingut, el text té caràcter d'obra d'autor. En lloc de la mètrica tradicional (heptasil·làbica o octosil·làbica), el poeta molinenc emprà el decasil·lab de rima encadenada (ABAB) i divideix la seva Passió en divuit quadres, vuit dels quals dedicats als seus familiars i amics.

De la mà de Janés i Duran, alguns passatges i personatges

de la història bíblica reben un tractament allunyat de les convencions del teatre de la Passió. Així, per exemple, l'obra s'inicia amb l'escena de la plàcida mort de Josep en presència de la Mare de Déu i de Jesús. En aquest passatge, no recollit en els evangelis canònics,⁴¹ el poeta mostra el bon fuster moribund confortat per l'esperança de la mort redemptora de Jesús. Igualment de creació pròpia és la trobada entre Maria, que busca el seu Fill captiu, i els dos malfactors, que en la tradició apòcrifa s'anomenen Gestes i Dimes. Durant la conversa, Gestes, el lladre dolent, humilia la Mare de Déu, anticipant així el menyspreu amb què el condemnat a mort poc després increparà Jesús des de la creu estant. En ambdós casos, l'infeliç és severament recriminat per Dimes, el seu companyó.

Una altra llicència poètica de Janés i Duran és la d'incloure una parella d'adolescents, la noia Ersà, una fervent seguidora de Jesús i el seu xicot Dimó, el fill d'un dels mercaders expulsats del temple. Com a testimoni de la resurrecció de Llätzer, el noi passa de la rancúnia més ferotge a una profunda admiració pel Messies, i acaba exclamant: "He mort la serp, he mort la culpa meua / Amb un esguard, Jesús m'ha encès de dins. / Jo vull la pau de la mirada seva; / vull la dolcesa d'aquells ulls divins! / Allunyat d'Ell, el viure se m'escola / sense una engruna d'alegria al cor. / Ersà, he mort la serp: l'ocell ja vola... / Ara viuré amb Jesús fins la mort!"⁴² Més endavant, a l'escena de la Presa o Detenció a l'Hort de Getsemani, l'autor atorga al personatge de Dimó el paper del jove seguidor de Jesús que, segons la tradició bíblica (Mc 14, 51-52), aconseguí escapar-se dels soldats que el volien capturar, fugint tot nu, desfent-se del llençol que l'havia cobert.

A banda de les escenes de creació pròpia, el que més diferencia el text de *La Sacra Passió del Natzarè* d'altres passions escèniques és l'absència d'alguns passatges crucials en la tradició passionística, com la negació i desesperació de Pere o l'intent frustrat de Judes de tornar els diners als grans sacerdots. Tampoc no hi figuren alguns dels personatges que en el teatre de la Passió acostumen a tenir un paper més destacat que en el relat bíblic, per exemple Herodes, la dona de Pilat o l'adúltera. La samaritana, en canvi, sí que hi és present en el personatge anomenat Fotina. Pel que fa al Camí del Calvari, l'autor optà per resoldre'l com a quadre plàstic, és a dir, renunciant al diàleg.⁴³

³⁷ Informació extreta de la pàgina web de la Passió de Molins de Rei. (<http://www.molinsderei.net/lapassio>).

³⁸ JULIA I MAYMO, Isidre, *Estudi de l'Art Dramàtica, 50 anys de Teatre*, Molins de Rei, Foment Cultural i Artístic, Associació Amics del Museu, 1996, p. 190.

³⁹ J.S.F., "Presentació. La Nostra Passió", dins JANÉS, Mateu, *La Sacra Passió...*, p. 1.

⁴⁰ La representació que vam tenir ocasió de veure va ser la del diumenge, 24 de març de 2002.

⁴¹ Segons la *Història de Josep el Fuster*, Josep tenia noranta anys quan esposà Maria i cent onze quan es va morir. (cf. Diversos autors, *Apòcrifs del Nou Testament*, Barcelona, Proa, 1990, p. 195, nota 35).

⁴² JANÉS, Mateu, *La Sacra Passió...*, p. 60. – Aquí l'autor fa l'ullet a l'espectador, evocant el famós: "He mort el llop!" de Guimerà.

⁴³ La justificació per aquesta decisió està inclosa en les didascàlies: "L'autor de la pobreta obra present, sense habilitat

---

Una altra particularitat del text de Janés i Duran és l'ús del recurs clàssic de la *teicoscòpia*, mitjançant el qual un dels personatges, des d'una posició elevada (mur, torre, etc.), observa i relata unes accions ocultes per a la resta de personatges i per al públic. L'autor utilitza aquesta tècnica en l'escena de Judes davant del Sanedrí, en què la traïció no s'escenifica sinó que és observada a través d'una reixa pel personatge de Dimó, empresonat per haver defensat Jesús davant del gran sacerdot.

Finalment, cal esmentar que en alguns casos el poeta es

desmarca de la tradició passionística, substituint l'escenificació de certs passatges per la referència que els personatges hi fan al llarg del diàleg. Així, per exemple, la resurrecció del fill de la viuda de Naim, l'expulsió dels mercaders del temple, la primera acusació davant de Pilat, el lliurament de Barrabàs, l'acusació davant d'Herodes o la flagel·lació només hi apareixen esmentats com a esdeveniments ja passats. Aquesta economia dramaturgic fa que la Passió de Molins de Rei, concebuda pel seu autor com a "poema per a teatre", sigui més discursiva i menys espectacular que les grans passions d'arrel tradicional.

---

ni traça per a teixir en unes rimes tot el que en aquest quadre hauria de dir-se, crits, impropis, blasfèmies i altres veus de protèrvia, deixa, per si d'alguna manera pot expressar-se el dolor contingut i la infinita queixa en silenci que caldria reflectir, mestressa i senyora d'aquest agut moment, l'orquestra." (JANÉS, Mateu, *La Sacra Passió...*, p. 121).